

Az Edgar Morin filozófiai kutatóközpontról*

A *komplexitás ismeretelmélete (epistemologia della complessità)* az 1960-as évektől kezdve a James Gleick által kifejtett káosz-elmélet (*Chaos: making a new science*, 1987) elterjedéséhez kapcsolódóan vált az egyik legjelentősebb alternatív tudományággá – amely tehát nem sorolható be sem a hivatalos társadalomtudományok, sem pedig a hivatalos természet-, illetve műszaki tudományok körébe. Annak ellenére, hogy ezen interdiszciplináris orientáltágú episztemológia épp a társadalom-, a természet- és a műszaki tudományokban felvetődő filozófiai problémákra reflektál. E diszciplína alapítói között mindenképp megemlítendő: Manfred Eigen és Ilya Prigogine (Nobel-díjas kémikusok), Isabelle Stengers (filozófus), Edgar Morin (szociológus), Murray Gell-Mann (Nobel-díjas fizikus).

Olyan interdiszciplináris szemléletmódról van szó, amely többek közt a komplex rendszerekre, a káosz-elméletre, a mesterséges intelligenciára, a kibernetikára, az ekológiára reflektál: e rendszerek egyik közös tulajdonsága, hogy lényegében nincsenek (nem lehetnek) kiegyensúlyozott állapotban. A komplexitás nem az egyes rendszerek struktúrájára, hanem a megfigyelő/modell-alkotó és a modell/rendszer közti viszonyra utal. A komplexitás episztemológiájának előzményei a XIX. század végéig vezethetők vissza, mely időszakban már nyilvánvalóvá vált mind a *kartezianus dualisztikus modell*, mind a *Galilei- és Newton-féle fizikai modell* **elégtelensége inadekváttsága** a természeti és társadalmi jelenségek magyarázatára. Általánosságban leszögezhető, hogy *a komplexitás episztemológiája* folyamatosan *a* – bármilyen tudományos irányzathoz kötődő – *redukcionizmussal szemben foglal állást* (tehát azzal szemben, hogy a világ valamely jelenségét kizárólag *egy* magyarázó-elv alapján interpretáljuk).

Olaszországban több akadémiai intézményben működik a komplexitás episztemológiájával módszeresen foglalkozó kutatócsoport (jelentős folyóirat- és könyvkiadói tevékenységgel). A három legfontosabb központ: a Società Filosofica Italiana keretei közt működő, Sassari-beli *Centro Studi Complessità*, a Castellanza-beli Università Carlo Cattaneo-hoz kötődő *Centro Ricerche sulla Complessità*, valamint az Università di Messinához kötődő *Centro Studi di Filosofia della Complessità Edgar Morin*. Az utóbbit 2002-ben alapította a Messinai Egyetem Filozófia Tanszéki oktatóinak egy csoportja, Giuseppe Gambillo professzor vezetésével; az említett Edgar Morinről (a komplexitás

* Jelen cikk a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával valósult meg.

episztemológiájának talán leginkább emblematikus alakjáról) nevezték el a kutatóközpontot, aki 2002 tavaszán komplexitás-kurzust tartott a Messinai Egyetemen.

Az olaszországiak közül a jelek szerint épp a Messina-beli komplexitás-kutatóközpont a leginkább elkötelezett nemzetközi együttműködések megvalósításában. *Complessità* című (a messinai Sicania kiadó gondozásában megjelenő) folyóiratukban – olasz szerzőkön túl – számos ország kutatója közöl rendszeresen komplexitás-tanulmányokat, melyekben az említett ismeret- és tudományelméleti kérdéseken túl több klasszikus szerző alternatív megközelítése is helyet kap. Például Benedetto Croce filozófiájának részben *komplexitás*-szempontú interpretációjához Kaposi Márton és Kelemen János személyében magyar filozófusok is hozzájárultak (a *Complessità* 2012/2. számában Kaposi *Croce esteta su Leopardi poeta* címmel közölt irodalomtörténeti relevanciával is bíró cikket).

Az Edgar Morin Kutatóközpont nemzetközi szinten jelentős könyvsorozatokat is közöl (ezek közül az egyik legjelentősebb a *Collana di studi di filosofia, storia e scienza della complessità* [Giuseppe Gambillo és Giuseppe Giordano szerkesztésében], Messina: Armando Siciliano Editore). A *Gaia Mente* sorozatban (melynek szerkesztője szintén Gambillo és Giordano) a legutóbbi években megjelent kötetek közül külön említést érdemel az alábbi három:

Emilio Roger Ciurana, *Introduzione alla filosofia delle scienze umane e sociali*, Firenze: Le Lettere, 2011.

Giuseppe Gambillo – Annamaria Anselmo, *Filosofia della complessità*, Firenze: Le Lettere, 2013.

Letizia Nucara, *La filosofia di Humberto Maturana*, Firenze: Le Lettere, 2014.

Az Edgar Morin Kutatóközpont honlapja:

<http://www.filosofiacomplexa.it/>

A *Complessità* című folyóirat Facebook-profilja:

<https://www.facebook.com/pages/Rivista-Complessità/193319180714523?fref=nf>